

**KOGNITIV FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI
ZAMONAVIY METOD VA METODIKALARDAN FOYDALANISH
USULLARI**

G'ofurova Gulnora Nozimjon qizi

Namangan viloyat Chust tumani 64-sonli MTT tarbiyachisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada “kognitiv” tushunchasi, uning mazmun va mohiyati, maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish uchun turli mashg‘ulotlarni tashkil etish hamda har bir faoliyat turi uchun kognitiv faoliyat orqali zamonaviy metod va metodik usullardan foydalanish va ta’lim samaradorligi, bolalar qiziqishini, ularni mustaqil fikrlashga, ijodkorlikka undovchi, matematik tasavvurlarini shakllantirishga oid mavzularini loyihalashda o‘qitish metodlarini to‘g‘ri tanlash, ya’ni metodlarni uning vazifalari va mazmuniga moslash, tarbiyachilar va bolalar ehtiyojlari va imkoniyatlariga muvofiqlashtirish haqida so‘z yuritilgan.*

Kalit so‘zlar: *pedagog-tarbiyachi, maktabgacha ta’lim, matematika, ta’lim-tarbiya, matematik tasavvur, metod, metodika, bilim, faoliyat, tafakkur, anglash, o‘yin, o‘qitish jarayoni, natija.*

Аннотация: *В статье раскрывается понятие “познавательный”, его содержание и сущность, организация различных занятий по формированию математических представлений у дошкольников и использование современных методов и приемов посредством познавательной деятельности для каждого вида деятельности и эффективность образования, дети. При разработке тем, связанных с их интересами, побуждающих их к самостоятельному мышлению, творчеству, формированию математических идей, необходимо выбрать правильные методы обучения, т.е. адаптировать методы его задачам и содержанию, чтобы адаптироваться к потребностям и возможностям педагогов и детей.*

Ключевые слова: педагог, дошкольное образование, математика, образование, математическое, воображение, метод, методология, знания, активность, мышление, понимание, игра, процесс, обучения, результат.

Annotation: *The article reveals the concept of “cognitive”, its content and essence, the organization of various classes on the formation of mathematical ideas in preschoolers. And the use of modern methods and techniques through the cognitive activity for each type of activity the effectiveness of children’s education, when developing topics related to their interests, stimulating them to independent thinking, creativity, the formation of mathematical ideas is necessary to choose the correct teaching methods, i.e. adapt methods to its objectives and content to adapt to the needs and capabilities of teachers and children.*

Key words: teacher, preschool education, mathematics, education, mathematical, imagination, method, methodology, knowledge, activity, thinking, understanding, play, process, learning, result.

Bugungi kunda uzluksiz ta'limning muhim bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'lim bosqichiga e'tibor har qachongidan ortib bormoqda. Respublikamiz ta'lim-tarbiya tizimining boshlang'ich poydevori bo'lgan maktabgacha ta'limni sifatli va zamon talabi darajasida tashkil etilishini ta'minlash borasida keng qamrovli islohotlar, qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga sifatli tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tadbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, ahloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “2017-2021- yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori[1] qabul qilindi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta'lim

tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori[2] da mavjud tizimli kamchiliklar, maktabgacha ta'lim sohasida davlat siyosatini to'liq amalga oshirishga to'qinlik qilayotgan sabablar ko'rsatilgan.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim uchun bolalarning bilim faoliyati va mustaqilligini rivojlantirish nafaqat zarur o'quv natijasi, balki bilimlarni e'tiqodga aylantirish uchun shartdir. Ta'lim materiallari mazmunining nazariy darajasini ko'tarish va maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv mustaqilligini rivojlantirish o'zaro bog'liq bo'lgan pedagogik muammolar sifatida qaralishi bejiz emas.

Ushbu fikrlardan kelib chiqib oldimizga bir savol qo'yaylik: **"Kognitiv faoliyat"** o'zi nima? Kognitiv faoliyat shaxsiyatning ijtimoiy ahamiyatli fazilati bo'lib, turli xil faoliyat turlarida maktabgacha yoshdagi bolalar orasida shakllanadi. Lug'atlar va entsiklopediyalardagi maqolalarda "faoliyat" tushunchasi aksariyat hollarda "faoliyat" shaxsning o'ziga xos xususiyati bo'lib, u shaxsning faoliyatga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi: tayyorlik holati, mustaqil faoliyatga intilish, uni amalga oshirish sifati, maqsadga erishishning maqbul usullarini tanlash. Kognitiv faoliyat katta maktabgacha yoshdagi bolalarning yangi bilim, ko'nikma, ichki qat'iyat va ma'lum bilimlarni to'plash uchun turli xil harakat usullaridan foydalanish zaruriyatiga bo'lgan qiziqishini aks ettiradi. Kognitiv faoliyat - dunyo ob'ektlari va hodisalari haqida to'liq ma'lumotga intilish. Bolaning kognitiv faolligini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar sifatida ushbu muammoni o'rgangan mualliflar quyidagilarga e'tibor qaratadilar: Normativ vaziyat parametrlarining o'zgarishi, vaziyatning murakkabligi darajasi oshishi bilan, ya'ni vaziyatning tashqi parametrlari sonining ko'payishi va harakat qilishning mumkin bo'lgan usullari bilan, yoshi kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faolligi namoyon bo'lishiga ta'sir qiladi, bola tomonidan ko'rsatiladigan kognitiv faollik kuchayadi.

Kognitiv faoliyatni rivojlantirish muammosi o'qituvchilar va psixologlarning turli xil asarlarida ko'rib chiqilgan. Ya.A. Komenskiy, K.D. Ushinskiy, D.Lok, Jan-Jak Russo kognitiv faoliyatni maktabgacha yoshdagi bolalarning o'rganishga bo'lgan tabiiy istagi sifatida belgilagan. A.K. Markova, V.P.

Lozova, J.N. Telnova, G.I.Sukina va boshqalar kognitiv faoliyatning xususiyatlarini va uni eski maktabgacha yoshdagi bolalarda qanday faollashtirishni o'rganishdi. So'nggi paytlarda pedagogikada, shuningdek, fanning boshqa ko'plab sohalarida amaliyot va ish uslublarini qayta qurish boshlandi, xususan, o'yinlarning har xil turlari keng tarqalmoqda.

O'qitish jarayonida o'yin uslublarini qo'llashga o'qituvchilarning qiziqishi ortishi quyidagi hodisalar bilan bog'liq. Birinchidan, o'yin texnikasini amaliyotga joriy etish ijtimoiy tashkil etishning yangi shakllarini va o'qituvchi va bola o'rtasidagi munosabatlar madaniyatini topishga qaratilgan bir qator umumiy ijtimoiy-madaniy jarayonlar bilan bevosita bog'liqdir. Didaktik jarayonda bolalarning muloqot madaniyatini oshirish zarurati maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faolligini oshirish va o'rganilayotgan mavzularga qiziqishini rag'batlantirish zarurati bilan izohlanadi.

Hozirgi bosqichda ijtimoiy rivojlanishning muhim bo'g'ini sifatida umuman ta'lim tizimi va maktabgacha ta'lim jamiyatning yosh a'zolarini o'qitish bosqichi bo'lib, ularda qo'shimcha ta'lim olish uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalar shakllantiriladi. O'quv materiallari hajmining o'sish sur'ati katta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'qitish uslublarini qo'llash shartlarini taqozo etadi, bu usullar ko'pincha uning sifatiga emas, balki hazm bo'ladigan material miqdoriga qaratilgan.

Albatta, bunday yondashuv dastur materialini muvaffaqiyatli o'zlashtirish va bilim darajasini oshirishga yordam bermaydi. Aksincha, bolalar tomonidan kam singdirilgan materiallar yangi bilimlarni o'zlashtirish uchun ishonchli tayanch bo'lolmaydi. Ushbu muammoning yechimi bolalar psixologiyasining ilg'or g'oyalariga asoslangan katta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'qitish usullaridan foydalanishdan iborat.

Ushbu fikrlardan kelib chiqib oldimizga bir savol qo'yaylik: Rivojlanish mazmunini qanday qilib aniqlasa bo'ladi, pedagogik jarayon bolada aniq nimani rivojlantirishi kerak? Bu munosabat bilan K.D.Ushinskiy aytgan fikrlar qiziqarli. U bunday deb yozadi: "O'quvchilar bilan suhbatda doimo ikki maqsad nazarda

tutilishi va ularning birontasiga ham ikkinchisini unitib qo'yadigan darajada berilib ketmaslik kerak. Birinchi maqsad rasmiy bo'lib, o'quvchining aqliy qobiliyatini uning kuzatuvchanligini, xotirasi, hayoli, fantaziyasi va fahm-farosatini rivojlantirishdan iborat. O'quvchiga biron-bir ma'lumot beribgina qolmay, balki yana... kitoblardangina emas balki uni qurshab turgan predmetlardan, hayotiy hodisalardan, o'z qalbining tarixidan ham foydali bilimlar chiqarib oladigan vosita ham berish kerakligini doim yodda tutish lozim. Hamma joydan foydali ozuqa topib oladigan shunday aqliy kuchi bor odam umr bo'yi o'qib-o'rganadigan bo'lib, bu, albatta, har qanday maktab ta'limining eng asosiy vazifalaridan birini tashkil etadi"[3:27]. Maktab ta'limidan ikkinchi maqsad-moddiy maqsad, ya'ni ta'limning mazmuni. Mazmunsiz "aql-sovun pufak"dek bir gap. Ta'limning rasmiy va moddiy tomonlari bir butunlikni tashkil etishi kerak, ikkinchi maqsadga birinchisi bilan birga erishmoq uchun "eng avvalo kuzatish, tasavvur etish va fahmlash uchun predmetlar aql bilan tanlangan bo'lishi kerak"[3:28]. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda kognitiv faoliyatni shakllantirishdan maqsad ham mazmunli bilimga ega bo'lib maktab ta'limiga aqlan rivojlangan qilib tarbiyalashdir.

Kognitiv faoliyat katta maktabgacha yoshdagi bolalarning yangi bilim, ko'nikma, ichki qat'iyat va ma'lum bilimlarni to'plash va kengaytirish uchun turli xil harakat usullaridan foydalanish zaruriyatiga bo'lgan qiziqishini aks ettiradi.

G.I. Shchukina "kognitiv faoliyat" ni shaxsning sifati, ya'ni shaxsning bilimga bo'lgan intilishini o'z ichiga olgan, bilish jarayoniga intellektual munosabatni ifoda etadi. Shaxsning sifati, "kognitiv faoliyat", uning fikriga ko'ra, bilim olishga intilishning doimiy namoyon bo'lishi bilan yuzaga keladi. Shaxs darajasida kognitiv faoliyatni shakllantirish muammosi asosan kognitiv faoliyatning motivatsiyasini va maktabgacha yoshdagi bolalarning bilim qiziqishlarini shakllantirish usullarini ko'rib chiqish bilan bog'liq[4].

Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarga kognitiv faoliyatni rivojlantirishning eng samarali tomonlari matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonlarida namoyon bo'ladi va matematika o'qitish metodikasida asosiy o'rinni metodik usullar sifatida beriladigan savollar egallaydi. Ular reproduktiv-mnemik,

reproduktiv-bilish, produktiv-bilish bo'lishi mumkin. Bunda savollar aniq va ixcham bo'lishi lozim. O'qitish jarayonida bolalar yoshi va o'rganiladigan materialga bog'liq holda reproduktiv va produktiv savollar birligi bo'lishi kerak. Savollar bolalar fikrlashini rivojlantirishni ta'minlaydi[5:77].

Bolalarga beriladigan savollar ko'pincha guruhda nazoratni qo'lga olish maqsadida qo'llanadigan savollar bo'lishi mumkin. Ko'pincha qo'llanadigan savollar, bu yopiq deb ataluvchi savollardir. Ularga faqat bir to'g'ri javob bo'ladi va ular bilimni tekshirish uchun qo'llaniladi. Munozaralar vaqtida beriladigan ochiq savollar guruhning faolligini rag'batlantirish va ko'rib chiqilayotgan muammolarni tahlil qilishda muhimdir.

Ochiq savollarni ko'rib chiqaylik.

Faraziy savollar. Agar ... bo'lsa, Siz nima qilardingiz, o'ylardingiz? Ular bolalarga u yoki bu vaziyatlarni tasavvur qilishlariga yordam beradi, fikrlash jarayonini kuchaytiradi.

Fikrlashga undaydigan savollar. Bu muammoni yechishda biz qanday yordam berishimiz mumkin?

Rag'batlantiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi savollar. Bu juda qiziq, keyin nima bo'ldi? Ular bolalarga shaxsiy tajribalari va qarashlari bilan o'rtoqlashishga imkon beradi.

Fikr bildirish savollari. Siz ... to'g'risida nima deb o'ylaysiz?" Bunday savollar bolalarga ularning fikrlari muhim va qiziqarli ekanligini bildirishda qo'llaniladi.

Surishtiruvchi savollar. Nima uchun bunday deb o'ylaysiz? Hotirjamlik bilan berilgan bu savol ularga o'z fikrlarini chuqurroq o'ylab ko'rishlari va tushuntirishlarini tahlil qilishlariga yordam beradi.

Tushuntiruvchi, umumlashtiruvchi savollar. Siz ... deb o'ylayapsiz desam, men haq bo'lamanmi? Bola aytganlarini umumlashtirish va uni to'g'ri tushunganligini tekshirish, boshqalarni ular shu fikrga qanday munosabatda bo'lishlarini o'ylab ko'rishga undaydi.

Rozilikni bildiruvchi savollar. Ko'pchilik ... ekanligiga rozimisizlar?

Bunday savollar munozaraga undash uchun berilishi mumkin. Yoki munozara yakunida, Biz bu qismni tugatdikmi? kabi savollar keyingi mavzuga o'tishga ruxsat olish uchun beriladi.

Ikkilantiruvchi savollardan foydalanmaslikni esda tutishga harakat qiling, masalan "X - haq, shundaymi? Bunday savollar bolaning faolligini susaytiradi. Bir zumda juda ko'p savol bermang va ikki ma'noni anglatuvchi savollarni qo'llamang.

Savol bilan bolalarni himoyalashga majburlamaslik kerak, ularda tanlashga imkoniyat bo'lishi kerak va bu imkoniyatni o'zlari yaratadi. Ular quyidagicha bo'lishi mumkin:

- reproduktivli-mnemonik (masalan: Bu nima? Bayroq qanday rangda? Bu figura qanday nomlanadi?);

- reproduktiv-bilish (masalan: Agar men polkaga yana bittasini qo'ysam nechta kubik bo'ladi? Qaysi son katta (kichik): 9 yoki 7?);

- produktiv-bilish (masalan: Piyolalar teng bo'lishi uchun nima qilish kerak? Bu vazifani qanday yechamiz? Qizil bayroq hisob bo'yicha qandayligini qanday aniqlash mumkin?).

Bir zumda juda ko'p savol bermaslik va ikki ma'noni anglatuvchi savollarni qo'llamaslik lozim. Savollar bolalarda qabul qilish, xotira, fikrlash, nutqni faollashtiradi. Elementar matematik tasavvurlarni shakllantirishda asosan oddiydan boshlab, predmetlarning aniq belgilarini, xossalarini, amaliy harakat natijalarini yoritishga yo'naltirilgan, bog'lanishlarni, munosabatlarni, aloqalarni, ularni tushuntirish va asoslashni, oddiy isbotlashdan foydalanishni talab etuvchi murakkabroq savollardan ko'prok foydalaniladi.

Ko'proq bunday savollar tarbiyachi tomonidan namunani namoyish etgandan keyin yoki bola topshiriqni bajargandan keyin beriladi. Masalan, bolalar qog'oz to'g'riburchakni ikkita teng qismga bo'lganida, ulardan so'raladi: "Sen nima qilding? Bu qism qanday nomlanadi? Nima uchun har bir bu ikkita qismni yarim deb nomlash mumkin? Qismdan qanday shakl hosil bo'ldi? Kvadrat hosil bo'lganini qanday isbotlash mumkin? To'g'riburchakni to'rtta teng qismga bo'lish uchun nima qilish kerak?"[5:79].

Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilim faolligini shakllantirish jarayonida bir qator omillarning mavjudligi barcha tadqiqotlar uchun umumiy hisoblanadi. Ular orasida ichki omil, ya'ni kognitiv harakatlarning sub'ektiv xarakteristikasi mavjud. Kognitiv faoliyatning tashuvchisi bilimning yaxlit sub'ekti - shaxsdir.

P.I.Zubkova yoshi kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faoliyatini o'quv va kognitiv ishlarda sub'ektiv xususiyatlarni shakllantirishga qaratilgan yo'naltirilgan faoliyat sifatida belgilaydi. Kognitiv faoliyat rivojlanishining asosi kognitiv faoliyatning yaxlit harakati - o'quv-kognitiv vazifadir. D. B. Elkoninning nazariyasiga binoan, bilim faolligini rivojlantirish ijobiy o'quv va kognitiv tajribani to'plash orqali amalga oshiriladi.

Hozirgi kunda ta'lim oldida nafaqat ijodiy, har tomonlama rivojlangan shaxsni tarbiyalash, balki doimiy ravishda o'zgarib turadigan voqelikka moslashuvchan yo'naltirish, mutlaqo yangi yo'nalish va faoliyat turlarini o'zlashtirishga tayyor bo'lish vazifasi turibdi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faolligi yangi tajribaga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqadi, bu tug'ilishdan boshlab har bir odamga xosdir. Katta yoshdagi maktabgacha yoshda, ushbu ehtiyoj asosida, yo'naltirilgan tadqiqot faoliyatini rivojlantirish jarayonida bola iloji boricha yangi narsalarni o'rganish va kashf etish istagini rivojlantiradi.

Pedagogikada bolalarning savollar va javoblar tizimi suhbat deyiladi. Suhbat usuli atroflicha o'ylangan savollar yordamida tarbiyachi bilan bolalar orasidagi suhbatni ko'zda tutib, ularning mustaqil fikrlashini yangi tushunchalarni egallashga olib keladi. Uni qo'llashda savollarni qo'yish, bolalarning javob va mulohazalarini muhokama qilish, xulosalarni shakllantirish, javoblarni tuzatish usullaridan foydalaniladi.

Suhbat davomida tarbiyachi bolalar tomonidan matematik terminlardan to'g'ri foydalanish, nutq savodxonligiga alohida e'tibor qaratadi. Bu turli tushuntirishlar bilan olib boriladi hamda ularning qabul qilishi aniqlashtirilib boriladi. Masalan, tarbiyachi bolalarni geometrik figuralarni tekshirishga o'rgatadigan bo'lsa, figurani chap qo'lingizga olib, kvadrat tomonlarini ko'rsating (masalan: to'g'ri uchburchak, uchburchak) deb tushuntiradi. Yoki boshqa misol,

tarbiyachi bolalarni o'lchashga o'rgatadigan bo'lsa, o'lchovni qo'yadi, keyin o'lchashni qanday hisoblash kerakligini ko'rsatadi va gapirib beradi.

Bolalar katta bo'lgan sari ularga beriladigan muammoli savol va holatlar ham kattalashib boradi. Muammoli vaziyatning yuzaga kelishi: dalil va natija o'rtasidagi aloqa birdaniga ochilmaydi, asta-sekin bo'ladi. Bunda savol tug'iladi: Bu nima? (masalan, turli predmetlarni suvga tushiramiz: bittasi cho'kadi, boshqasi cho'kmaydi); materialning ayrim qismlarini bayon qilgandan keyin bola taxmin qilishi kerak (masalan, muz erishi, issiq suv bilan tajriba qilish, masalani yechish); "ba'zan", "ayrimlari", "faqat ayrim hollarda" kabi so'zlardan foydalanish o'ziga xos bilish belgilari bo'lib xizmat qiladi; dalilni tushunish uchun uni boshqa dalillar bilan solishtirib ko'rish, muhokama tizimini yaratish, ya'ni ayrim aqliy operatsiyalarni amalga oshirish lozim (masalan, turli o'lchovlarni qilish, guruh bilan hisoblash).

Muammoli topshiriq usulida aniq vaziyat va qo'yilgan masalaning mohiyatidan kelib chiqqan holda muammoli topshiriqlar yordamida samaraga erishish mumkin. Materiallarni o'zlashtirish, topshiriqlar hamda mashq va masalalar yechimida muammoli vaziyat yaratilishi qo'l keladi. Bunda kichik guruhlar shakllantiriladi, o'quv materiallari guruhlarga alohida-alohida bo'lib beriladi. Yakuniy xulosalar va yechimlar topilgach mavzular guruhlar orasida ayirboshlanadi.

O'quv mashg'uloti jarayoniga tadbiq qilinadigan har qanday pedagogik texnologiya, uning komponentlari mashg'ulot mazmuni, o'quv dasturi, darslik yoki pedagog faoliyati orqali o'tilishidan qat'iy nazar, bolaning erkin va ijodiy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi talab etiladi. O'qitish usullari o'quv mashg'uloti jarayonining asosiy qismi hisoblanadi, ularsiz pedagogik faoliyatni amalga oshirib bo'lmaydi. Bilimlarni uzatish va qabul qilish harakteriga qarab so'z orqali ifodalash, ko'rgazmali va amaliy usullarga bo'linadi. O'quv mashg'uloti mavzulari mazmunini o'zlashtirishda, tushuntirish-illyustrativ, reproduktiv, muammoli bayon, xususiy qidirish yoki evristik hamda yarim tadqiqot usullari qo'llaniladi.

Amaliy usullarda vazifa (maqsad)ni qo'yish, uni bajarish usulini rejalashtirish, bajarish jarayonini boshqarish, tahlil qilish, kamchiliklar sababini

aniqlash, maqsadga to'liq erishish uchun o'quv mashg'uloti jarayoniga tuzatish va o'zgartirishlar kiritish ishlari amalga oshiriladi. Amaliy mashqlarni bajarishda bolalar bo'lajak hatti-harakatlarini faol mushohada qiladi, o'ziga-o'zi eshittirib gapiradi hamda bo'lajak voqeani sharhlaydi.

Erkin fikrlash usuli illyustrativ rasmlar, fotolavhalar kabilar va ularning muhokamalariga bag'ishlanadi. Bu mashg'ulotdan ko'zda tutilgan maqsad bolalarning bilim doirasini, dunyoqarashini kengaytirish, ularni rasmlar, fotolavhalar, kitoblar bilan tanishtirish orqali, ularning bilim olish va qiziqishlarini orttirish, avval o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi vaziyatlarda qo'llash orqali yangi bilimlarni egallashlariga erishishdir.

Uy ishi bolalar ishining mustakil shakli, ular tomonidan bog'chadan tashqarida, tarbiyachining rahbarligisiz bajariladi. Uy ishining ahamiyati shundaki, bunda bolalarning mustaqil mulohaza qilishi va harakati rivojlanadi. Bola tarbiyachi ko'rsatmasi asosida ish olib boradi, lekin u mustaqil va individual holda harakat qiladi, bu o'z navbatida uning fikrlashining rivojlanishiga imkon beradi hamda materialni ongli o'zlashtirishga yordam beradi. Uy ishiga qo'yiladigan aniq didaktik talablar mavjud.

Topshiriq quyidagicha bo'lishi lozim: hajmi katta bo'lmasligi, lekin mazmunli, o'zlashtirishga, mustahamlashga, takrorlashga, fikrlashga, amaliy jihatiga qaratilgan bo'lishi; guruhda bajarilganga nisbatan oddiy va tushunarli bo'lishi; ayniqsa masala, misol va gaplarni tuzishda, amaliy ishlarni o'tkazishda bolalarning kuzatishlari va fikrlariga bog'liq bo'lishi; uy vazifasining to'g'ri bajarilishi uchun aniq bir ko'rsatmalar berilgan bo'lishi; bolalarning tayyorgarligi va imkoniyatlarini inobatga olib individuallashtirish lozim: tarbiyachi bolalarning intizomi va javobgarligini ta'minlash uchun uy vazifasini uz vaqtida tekshirib turishi lozim.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, mamlakatimizda ta'lim tizimiga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasining 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasida maktabgacha ta'lim tizimini qayta ko'rib chiqish va uni yanada takomillashtirish vazifalari belgilab berildi. Har qanday

faoliyat samaraliroq davom etadi va yuqori natijalarni beradi, agar shu bilan birga odam kuchli, jonli, chuqur niyatlarga ega bo'lsa, u faol harakat qilish istagi, kuchini to'liq bag'ishlash, muqarrar qiyinchiliklarni, noqulay sharoitlarni va boshqa vaziyatlarni engish uchun sabab bo'ladi. Shuning uchun kognitiv faoliyat tarkibidagi keyingi tarkibiy qism motivatsiondir.

Shunday ekan biz maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalardan boshlab ta'lim sifatiga alohida ahamiyat berib, ularni tafakkuri va har tomonlama intellektual salohiyatga ega bo'lishlari uchun qulay usullarni va sharoitlarni yaratib berishimiz kerak. Har bir egallashi lozim bo'lgan bilimlar doirasini qiziqarli metodlar bilan boyitib, mustaqil va mantiqiy tafakkurini o'stirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalar bilan boyitish lozim. Zero sharq donishmandlari aytganidek, “Eng katta boylik-bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros-bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik-bu bilimsizlikdir”.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 9 сентябрдаги “Мақтабгача таълим тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3261-сонли Қарори/ Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 37-сон, 984-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.10.2020 й., 07/20/4857/1357-сон.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 29 декабрдаги “2017-2021 йилларда мақтабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2707-сонли Қарори/ Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 1-сон, 11-модда, 35-сон, 923-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 31.07.2018 й., 06/18/5483/1594-сон; 01.01.2020 й., 07/20/4555/4257-сон.
3. Ушинский К.Д. Изб. пед. Соч.: 2 томлик, 2-том, М., 1974, 27-28-бет.
4. Шукина Г.И. Усиление когнитивной активности в процессе образования. - М., Образование, 2005 год.
5. Abdug‘opirova F.A. Elementar matematik tasavvurlarini shakllantirishda maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarni mantiqiy tafakkurini o‘stirishga innovatsion yondashuv. Mag.diss. Namangan, 2020.